

Onderwerp: Interactie tussen Visserij en Natuur
Aan: Deelnemers Ronde Tafel gesprek 2^e Kamer op 23 juni 2021
Van: Pim Visser, directeur VisNed
Datum: 16 juni 2021

Inleiding

In de 12 jaar waarin ik voor VisNed werk, valt op dat de aandacht voor de interactie tussen visserij en natuur sterk toeneemt. Zeker in de laatste 5 jaar. Deze interactie heeft niet alleen betrekking op visserijbeheer (quota en voorschriften vanuit technische maatregelen, zoals vroeger primair het geval was), maar ook op natuurbeheer (vogel- en habitatrichtlijn) en in toenemende mate nu ook vanuit milieuaspecten (Kaderrichtlijn Mariene Strategie). Tegelijk constateer ik dat de visserijvloot steeds kleiner wordt, de vismethoden steeds duurzamer en het gebruik van de (Noord)zee anders dan door de visserij toeneemt. De hoeveelheid aandacht voor de impact van visserij stijgt echter, terwijl de visserijdruk daalt. Is dit nog wel in balans?

Visie op de zee

Bij de interactie tussen visserij en natuur is allereerst de vraag wat onze maatschappelijke visie is op de zee waaruit geoogst wordt. Dit is vaak een platgeslagen politieke keuze. Voor de Waddenzee is dat duidelijk, daar is door de Nederlandse overheid gekozen voor de aanduiding 'Natuur met menselijk medegebruik'. Voor de Noordzee is er geen specifieke keuze gemaakt. De Noordzee is een van de drukst bevaren en drukst gebruikte zeeën ter wereld, een gebruikszee in combinatie met natuur. De Kaderrichtlijn Marien schrijft voor dat er gestreefd moet worden naar 'een goede milieutoestand', maar over de definitie daarvan is lang gediscussieerd en eenduidige overeenstemming is er (nog) niet.

Vanuit VisNed hebben we daarom zelf de keuze gemaakt. Voor VisNed is de zee onze bron van voedsel en welvaart. Dat alleen al is (nog los van de natuurwaarde) reden om er zorgvuldig mee om te gaan en er goed voor te zorgen. Dit geldt nadrukkelijk voor alle gebruikers en niet alleen voor visserij.

Acceptatie van impact

Vissen is significant verschillend van dierhouderij, zoals veeteelt of aquacultuur. Vissen is oogsten uit een natuurlijk systeem, meer vergelijkbaar met de jacht. Ook duurzaam oogsten, conform wet- en regelgeving voortkomend uit het Gemeenschappelijk Visserijbeleid, heeft een impact. Zelfs het opvissen van één vis met een hengel is als 'impact' te categoriseren, daar het extractie betreft uit een systeem zonder dat daar rechtstreeks iets voor terugkomt. Het gaat hierbij om korte termijn effecten (verstoring) en lange termijn effecten, hoewel die laatste moeilijker te duiden zijn. Zijn systeemveranderingen in soortensamenstelling te wijten aan visserij, of bijvoorbeeld aan klimaatverandering, toegenomen predatie vanwege (in)effectieve natuurherstelmaatregelen of een combinatie hiervan? De impact van visserij op (het leven in) de zeebodem is bijvoorbeeld onderzocht in het Benthis onderzoek dat gelopen heeft van 2012 tot 2017. Dat er sprake is van impact is een feit, ongeacht welke visserijmethode er gebruikt wordt, hoeveel schepen er zijn en of het binnen de duurzame beleidskaders gebeurt. De acceptatie van impact is echter een maatschappelijke keuze, één waarover in de politiek beslissingen worden genomen. De ene partij vindt impact te allen tijde onacceptabel. De andere ziet in dat om vis te vangen, je een zekere impact moet accepteren en moet proberen deze zo klein mogelijk te houden of te compenseren.

De politieke beslissingen omtrent de acceptatie van impact, leiden tot allerlei vormen van complex en stapelend visserij-, ruimtelijke ordenings- en milieubeleid waar visserij en natuur mee te maken hebben.

Beleids wat in sommige gevallen tegenstrijdig in plaats van complementair is. In die complexiteit is de beleidsruimte beperkt. In die beperkte ruimte moeten vissers zorgen voor duurzame voedselvoorziening en genereren ze inkomen voor hun families en vissersgemeenschappen.

Schaalniveau vraagstuk van belang in discussie over impact vs baten

Op de grote FAO visserijconferentie in november 2019 werd heel duidelijk dat je naar het visserijvraagstuk kunt kijken door onze West-Europese bril, waar we elke dag allerlei soorten voedsel van over de hele wereld in een supermarkt kunnen kopen. Je kan ook kijken door een Zuid Oost Aziatische bril, waar dat allemaal lang niet en zeker niet elke dag vanzelfsprekend is. Kijkend door een Afrikaanse bril, dan plaats je het vraagstuk in het perspectief waar de dagvangst met geluk het avond maal is, en er een grote behoefte is aan voedselzekerheid en goedkope dierlijke eiwitten.

Na zo'n conferentie verandert je blik op de discussies die we in Nederland, op microniveau voeren. Er wordt veel gesproken over relatief 'kleine issues' en we zijn bezig met het bedenken van een overdaad aan regels om een sector te beperken waar ze in het buitenland met jaloezie naar kijken, qua duurzaamheidsstandaard, qua visserijbeheer, qua quotumsysteem. De Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties (SDG's) gaan niet alleen over natuur, maar ook over continuïteit van economie en voedselproductie. Ze staan ook aan de basis van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid, maar zijn minder prominent aanwezig in Natura 2000 beleid en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie die over het visserijbeleid lijken heen te wassen.

Wat beschermen we en waarom?

Terug naar onze Europese realiteit, de realiteit waar vissers het mee moeten doen: de interactie tussen visserij en natuur wordt gevangen in regels. Regels die soms een doel in zichzelf lijken te zijn of vooral waarde hebben voor het proces waar ze deel van uit maken. Gebiedsbescherming gaat niet meer om 'waarom willen we dit?' en 'werkt dit om het doel te bereiken?', maar gaat om percentages, indicatoren en targets. Dit mondt uit in regels die vissers vaak niet snappen, terwijl goede regels voor iedereen te begrijpen zijn. Denk aan verkeersregels: rood is stoppen, oranje is stoppen als je kan en wees alert, groen is rijden. Waarom? Omdat als je niet stopt bij rood er ongelukken gebeuren.

Ik stel daarom vaak drie eenvoudige vragen die tot complexe antwoorden leiden:

1. *Wát beschermen we?*
2. *Waarom beschermen we datgene?*
3. *Hoe beschermen we datgene?*

Als we op die drie simpele vragen een helder antwoord krijgen, dan snappen we de situatie niet alleen, maar kunnen we het ook uitleggen. Dan volgen de procedures de inhoud en niet andersom, wat nu vaak het geval is.

De visserij kan en wil een invulling geven aan de duurzaamheidseisen vanuit de VN én het Europese beleid, zeker in relatie tot de interactie tussen visserij en natuur. Visser halen niet voor niets elk jaar meer dan 500.000 kilo afval uit zee, de visserij werkt niet voor niets aan volledige recyclage van netten, haalt alle verloren netten weer op uit zee en zoekt naar biologisch afbreekbare alternatieven voor de producten die zij gebruikt.

Echter, het gesprek over impact moet wel in balans blijven met de daadwerkelijke impact. Het gesprek over maatregelen moet voor de leek te begrijpen zijn. En als maatregelen niet werken, dan moet er ook sprake zijn van adaptief beleid. Alleen zo kunnen de vissers die oogsten uit de natuur, meebewegen mét de natuur.

Want uiteindelijk bepaalt de natuur voor een groot deel wat er op zee wel en wat niet werkt. Dat maakt het dynamisch, bijzonder en dat maakt het de moeite waard om te zoeken naar een realistische aanpak en een goede balans.